

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԸ

Դարձեալ, փորձութիւններու դէմ աղօթել կ'արգարանայ, որովհետեւ, տառապանքներէ և փորձիչ ցաւերէ խուսափում մը կը յայտնէ, հոգ չէ նոյն իսկ թէ փորձութեան վտանգներուն զոհը մենք չըլլանք: «Անցցէ բաժակս այս յինէն» աղօթքը բնական և նուիրական աղօթք մըն է և ոչինչ կայ դատապարտելի անոր մէջ, միայն թէ զուգորդուի Աստուածային կամքին հնազանդութեամբ. «Բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ զու»: Եթէ Աստուծոյ ձեռքն է որ այն բաժակը մինչև վերջ կը բռնէ մեր բերնին մօտ, յօժար ըլլալու ենք զայն խմելու: Այսպէս աղօթելը յարմարագոյն պատասխանը կրնայ համարուիլ դարբնութեան խրախուսիչ սա յայտարարութեան. «Որպէս գիտայ հայր ի վերայ որդւոց իւրոց, այնպէս գիտացի Տէր յերկիւղածս իւր: Զի նա գիտաց զստեղծուածս մեր, և յիշեաց թէ հոգ եմք»:

Այս և ուրիշ շատ մը պատճառներով արգարանալի է փորձութեանց դէմ աղօթել. որովհետեւ, Յիսուս ալ փորձութեան չիյնալու համար արթուն մնալ և աղօթել կը պատուիրէ: Յայտնի է թէ այս աղօթքը իր արգարացումը կը գտնէ մարդկային տկարութեան մէջ և ըմբոստացում մը չէ Աստուծոյ կամքին դէմ:

«Այլ փրկեա ի չարէ»: Ահա այս է երկրորդ կէտը կամ մասը այս գոյգ հայցումին: Առաջին ակնարկով իսկ կ'երևի՝ թէ այս խօսքը պարզաբանումն է առաջին մասին, որ կը յայտնէ ուր է փորձութիւնը: Այս մասին մէջ կը շեշտուի չարին գոյութիւնը և կը հայցուի փրկուիլ անկէ: Որովհետեւ փորձութեան առարկան չարն է, անհրաժեշտ է չարը, որ կայ մեր մէջ, մեր մեղսալից բնութեան մէջ: Այո՛, թէ և կայ բարին հրապոյրը և մեր պատրաստակամութիւնը անոր համար, սակայն, ատկէ զատ անձնական տխուր փորձառութիւններու զիտակցութիւն մը ունինք, թէ կայ նաև չարին քարշողութիւնը մեր մէջ, և

ներքին ստորնացուցիչ զրգուժներ՝ անոր հպատակելու համար: Ահա այս է չարը:

Զարին ծագումը պրպտել և այն անլուծանելի հանելուկին պարզումին աշխատիլ դժուար և միանգամայն անօգուտ աշխատութիւն մը պիտի ըլլար, ինչպէս ըսինք, ուրիշ առթիւ ալ: Սակայն, մարդկային պատմութեան արշալոյսին իսկ կը տեսնենք գոյութիւնը չարին: Շատ բան չենք գիտեր չարին գոյութեան և ուրիշ հանգամանքներուն մասին, թէ չարն ալ սկիզբէն կար, թէ ի՞նչպէս կը պահէր իր գոյութիւնը, թէ ի՞նչ է անոր նպատակը եայլն: Բայց չարին առաջ բերած տխուր արդիւնքներէն կրնանք երթալ պատճառին, որ է չարը՝ ինքը՝ և անոր գոյութիւնը: Զարին գործած տխուր աւերներէն և այս մասին մեր ունեցած զիտակցութենէն ետքը կան նաև Ս. Գիրքին յայտնութիւնները այս մասին: Յովհաննէս առաքեալ կը գրէ. «Գրեմ ձեզ, երիտասարդք, զի յաղթեցէք դուք չարին» (Ա. Յովհ. Բ. 13): Նաև «Այլ որ յԱստուծոյն է ծնեալ՝ պահէ զանձն, և չարն առ նա ոչ մերձենայ» (անդ, Ե. 18): Յիսուս ալ իրեններուն համար չաղօթեր որ աշխարհէ վերցուին, այլ պահուին չարէն (Յովհ. Ժէ. 15): Պօղոս առաքեալ ևս առ Թեսաղոնիկեցիս երկրորդ թուղթին մէջ (Գ. 3) կ'ըսէ. «Այլ հաւատարիմ է Տէր, որ և հաստատեցէ զձեզ, և պահեցէ ի չարէ անտի»: Այս չարը Յիսուս և բոլոր ներշնչուած գրողներ ընդհանրապէս կ'անուանեն Սատանայ. թէ և, «խաւարի իշխան», «փորձող», «օձը», «վիշապը» և այլն անուններով ևս խօսուած է անոր վրայ:

Ահա այսպէս ըսել կ'ըլլայ թէ սատանան ներկայ է ուր որ մարդիկ կան, որովհետեւ այս աղօթքը միլիոնաւոր մարդոց բերաններէն կը բարձրանայ առ Աստուած, ու չարէն փրկուելու այս փափաքը անկարելի փափաք մը չէ մարդոց սիրտերուն մէջ: Այո՛, ըստ Ս. Գրոց Սատանան ալ ունի իր իշխանութիւնը, թագաւորութիւնը, ան ալ ունի իր ներկայացուցիչները, իր չար կամքին ծառայող հրեշտակները: Ան և իրենները, իրենց գործադրած բոլոր մեքենայութիւններով ու պատրանքներով, չար նպատակի մը, մարդոց մոլորումին և անկումին համար կ'աշխատին անդադար,

իրենց վարձք ունենալով հոգիի մը կործանումը և գահալէժ գլորումը մեղաց խորունկ անդունդին մէջ։ Սատանան կը ներկայացուի իբրեւ «Լէգէոն», ինչ որ կը նշանակէ անոր զօրքերուն բազմութիւնը։ Եւ արդէն անոր գործած այսքան աւերները, այսքան վնասները՝ անոր բազմութենէն և մեր ինկած բնութեան ցաւազար միտումներէն զատ ի՞նչ բանի կրնանք վերագրել։ Չարին լէգէոնը չթելադրե՞ր մեզ որ մենք ալ բարիին զօրութեանց միութեամբ մը գործենք անոր դէմ։ Եւ արդէն ի՞նչ կը նշանակէ Քրիստոնէական եկեղեցին, քրիստոնեայ եղբայրութիւնը, քրիստոնէական միակամ և միազօր ջանքերը, եթէ ոչ այս հոգեկան միութեան անքակտելի կապերովը կապուած և միացած հաւաքական ուժով և եռանդով գործել՝ տկարացնելու և վտարելու համար չարին իշխանութիւնը մարդկութեան մէջէն։ Աստուած միայն կրնայ յաղթել սատանային զօրութեան, և մենք ալ, Անոր Ս. Հոգիին շնորհքին զօրութեամբ։ Սատանայի զօրութիւնը բաւական եղաւ Դարբիէլ հրեշտակապետը քսանմէկ օրեր արգիլելու, և Դարբիէլ անոր յաղթելու համար պէտք ունեցաւ օգնութեանը Միքայէլին, զոր մարգարէն հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ. — «Եւ մարմին նորա ծովագոյն, և երեսք նորա իբրեւ զտեսիլ փայլական, և աչք նորա իբրեւ ճառագայթ հրոյ. բազուկք և բարձք նորա իբրեւ զտեսիլ փայլուն պղնձոյ, և բարբառ բանից նորա իբրեւ զբարբառ զօրու» (Դան. Ժ. 6)։ Այո՛, Աստուած իրենց կողմը ունին ամէն անոնք որ բարիի գատին յառաջացման համար կ'աղօթեն և կը գործեն։ Արդէն ո՞րչափ յիմար պէտք է ըլլայ մէկը՝ որ այսպիսի զօրաւոր ակոյնքանի մը, ոսոխի մը դէմ մի միայն իր անձնական ուժերով խիզախել փորձէ։ Եթէ զԱստուած և Անոր շնորհաց միջոցները չունինք մեր կողմէն՝ ի զուր կ'աշխատինք, անօգուտ են մեր ջանքերը. բայց, եթէ Աստուած մեր կողմէն է՝ ո՞վ կրնայ հակառակիլ մեզ։ Ո՛չ գոթքը՝ իր բոլոր արհաւիրքներով, ո՛չ սատանան՝ իր լէգէոններով, ոչ իշխանութիւնք, ոչ զօրութիւնք, ոչ խորութիւն և ոչ բարձրութիւն, և ոչ այլ ինչ արարած կրնան յաղթել մեզ։ Բարութեան, ճշմարտութեան և արդարութեան գատն ու յաղ-

թանակը յաւիտենական է։ Բայց նոյն ատեն, ո՞րչափ յիմար ըլլալու է մէկը, երբ սատանային Յաղթողին դէմ ապստամբելու ամբարտաւանութիւնը կը գործէ։ Ապրտամբիլ Անոր դէմ, որ կրնայ յաղթահարել սատանային լէգէոններուն, Անոր՝ որ կըրնայ զղրղել գոթքին գոնները, Անոր՝ որ թիզովը կը չափէ ովկիանը. Անոր դէմ ապրտամբիլ . . . :

Հետեւաբար, չարին և անոր զօրութեան մասին տարակուսելու չափ անմիտ, կամ՝ կարելի է ըսել՝ տգէտ մէկը պէտք չէ գտնուի։ Եթէ երբեք կայ՝ թող անգամ մը ականարկ մը նետէ աշխարհիս ինկած վիճակին վրայ, և տեսնէ թէ չարը ո՞րչափ գործօն է անոր մէջ. թող իր մտածութեան առարկայ ընէ բռնարարութիւնները, անիրաւութիւնները, նախանձոտութիւնները, մոլութիւնները, իրենց հազարաւոր տեսակներով, փորձութիւնները՝ իրենց գրաւիչ քաւշողութիւններով, մեղքը՝ իր անբեւեակայելիօրէն այլատեսակ պէսպիսութիւններով, և այն ատեն պիտի ստիպուի հաւատալ թէ կայ ու կը մնայ չարը, և մեծ է անոր զօրութիւնը, և ընդարձակ՝ անոր գործունէութեան շրջանակը։ Նոյն ատեն մտիկ ընէ նաև իր ներքին չար զրգույնները, հին մարդուն պահանջկոտութիւնները, և աւելի մօտէն պիտի զգայ գոյութիւնը և սաղաքանքները չարին։ Ուրեմն, ա՛յո է այն չարը՝ որմէ փրկուելու համար կ'աղօթենք մեր հոգիին խորէն առ Աստուած բարձրացած, վստահամիտ պատրաստակամութեամբ մը, «Այլ փրկեա զմեզ ի չարէն»։

«Փրկեա» կը նշանակէ հայցուածին «Մի տանիր»ը, այսինքն թէ, Քու նախախնամութիւնդ, եթէ կարելի է, իր անհասանելի տնօրինութիւններուն մէջ փորձութիւն չը կարգադրէ մեզի համար. բայց եթէ Քու կամքդ է որ փորձուինք՝ զմեզ չարէն փրկէ, որ ըսել է, թէ փորձութեան մէջ չարէն չյաղթուինք և պահուինք այն պահպանութեամբ զոր Յիսուս խնդրեց Քեզմէ իրեններուն համար։ Եւ կամ կը նշանակէ թէ չարը թող չիջիս մեր վրայ. ազատէ զմեզ անոր ազդեցութենէն, որ կրնայ ծանրանալ մեր վրայ թէ՛ ներքին և թէ՛ արտաքին փորձութեանց պատճառաւ։ Ահա ա՛յո է «փրկեա» բառին իմաստը։

Եւ արդէն Աստուծոյ որդիները ազատ

են ու փրկուած չարէն: Ա. Գիրքը այս մասին ռըչափ սրտապնդիչ խոստումներ կը պարունակէ, որոնցմով զօտեւայնդուած՝ քաջութիւն կը զգանք չարին դէմ ասպարէզ կարգալու: Յիշենք այն սրտագրաւ և նուիրական խոստումներէն մէկ քանին. — «Որ փրկեացն զմեզ յիշխանութենէ խաւարի, և փոխեաց զմեզ յարքայութիւն Որդւոյն իւրոյ սիրելւոյ» (Կող. Ա. 13): «Գիտեմք եթէ յԱստուծոյ եմք, և աշխարհ ամենայն ի չարի կայ» (Ա. Յովհ. Ե. 19): Այսպիսի շատ մը խոստումներ, որոնք յոյսի աստղերու պէս կը փայլին Ս. Գրական ջինջ երկինքին վրայ, լուսացնցող փարոսի մը դերը կը կատարեն կեանքի մութ գիշերուան մէջ, և մեզ կ'առաջնորդեն դէպի փրկութեան նաւահանդիստը:

Եւ երբ հարցուի թէ ի՞նչպէս կարելի է Աստուծոյ որդի ըլլալով՝ ազատ մնալ չարէն ու փրկուիլ անոր կործանարար ազդեցութենէն. նախ՝ կրնանք պարզաբանել թէ ի՞նչ կը նշանակէ Աստուծոյ որդի ըլլալ: Այո՛, Աստուծոյ որդի ըլլալ կը նշանակէ խեղճել չարին գրգռումները մեր մէջ և մեռնիլ արտաքին աշխարհի մեղսալից վայելքներուն համար: Իսկ այս վիճակին մէջ չարունակելու կարելիութիւնն ալ երաշխաւորուած է Ս. Հօգիին հզօր առաջնորդութեամբ: Հետեւաբար, այս իմաստով է որ «Աստուած իր սուրբերուն ապականութիւն տեսնել պիտի չտայ»: Այս հասկացողութեամբ է որ սուրբ սիրտ ունեցողներ զԱստուած պիտի տեսնեն և խաղաղարարները Աստուծոյ որդիներ պիտի կոչուին և Անոր հայրական հովանիին ներքեւ իսպառ ազատ պիտի ըլլան չարէ, փրկուելով անոր մահացուցիչ ազդեցութենէն: Արդէն, այս հասկացողութեամբ, համիմաստ են «Չարէն փրկուիլը» և «Աստուծոյ անուան սուրբ ըլլալը», որովհետեւ, մեր չարէն փրկուելովը և մեղաց ազդեցութենէն ազատ մնալովը՝ Աստուծոյ անունը կը սրբաբանուի մարդոց և մեր սիրտերուն մէջ: Որչափ որ մեր և մեր մեղքերուն պատճառաւ Աստուծոյ և Անոր սուրբ անուան կը հայհոյուի, նոյնչափ ալ և աւելի մեր սրբութեամբ Աստուած կը բարեբանուի: «Որ պէսզի տեսցեն զգործս ձեր բարիս, և փառաւորեսցեն զձայր ձեր՝ որ յերկինս է» (Մատթ. Ե. 16): Ահա այս կերպով ռըչափ

զեղեցիկ և ուշագրաւ կապակցութեան ոսկի երիզ մը Տէրունական Աղօթքին առաջին և վերջին հայցուածներուն մէջ. այսինքն՝ Աստուծոյ անուան սրբութեան և մեր չարէն պահուելուն միջև:

Կ'աղօթենք նաև որ մեզ չարէն փրկէ: Ահա, դարձեալ, քրիստոնէական եղբայրութեան նուիրական սկզբունքը կը պատկերանայ մեր առջև. մեր, որ պարտական ենք իւրաքու Օգնելու փորձութեանց մէջ: Մեզ և մեր ընկեր-արարածներուն վերաբերող նախորդ երկու հայցուածներով, մեր նիւթական պէտքին — հացին — համար, մեր հոգեկան պէտքին — ներողութեան — համար աղօթած էինք. այս երրորդով ալ կ'աղօթենք մեր բոլոր ընկեր-արարածներուն, եղբայրներուն և բոլոր մարդոց չարէն պահուելուն ու փրկուելուն համար. նախ՝ փորձութեան չտարուելուն, և եթէ տարուած են՝ չարէն փրկուելուն համար: Այս է ճշմարիտ Գրիստոնէութեան ոգին. այս է ճշմարիտ բարոյականութեան բուն իմաստը: Մեր թշնամիները սիրել և մեր ատելիներուն բարիք ընել պատուիրող Սիրոյ կրօնք մը՝ պիտի պատուիրէր նաև աղօթել մեր ընկերներուն և նոյնիսկ թըշնամիներուն չարէն պահուելուն և փրկուելուն համար: Սո՛ւրբ կրօնք, վսեմ Յայտնութիւն, երկնային Սկզբունքներ, արդեօք ե՞րբ պիտի իրականանաք այս աշխարհիս վրայ . . . :

Բայց, մե՛ղք որ կայ նաև մեծալին միւս կողմը, իրողութեան տխուր պատկերը: Զկա՞ն նաև մարդիկ, նոյնիսկ քրիստոնեայ անուան ներքեւ ապաստանածներ, որոնք հաճոյք կը զգան իրենց ընկերոջ գայթակման, գանգալութիւններէն, և նոյն իսկ զահապէժ անկուսներէն, որոնք կը ծածաղին իրենց ատելիներուն հանդիպած փորձութիւններուն և չարիքներուն վրայ. որոնք իրենց եղբայրներուն «վայ»ին դէմ «վա՛շ» կը պատասխանեն. և որոնք անմտաբար ուրիշներու անկումին մէջ՝ իրենց կանգնումը, ստորնացումին մէջ՝ բարձրացումը, հառաչանքին մէջ՝ յաջողանքը, մուրանքին մէջ՝ մեծարանքը, լացին մէջ՝ խինդը, և արցունքին մէջ՝ ծիծաղը կը փնտռեն: Ի՞նչ փոքրողութիւն, մանաւանդ ի՞նչ նախատինքնի մուր Գրիստոնէութեան ճակատին վրայ քուած . . . : Այդպիսիներ,

իրականին մէջ, ո՛չ թէ քրիստոնեայ, այլ մարդ իսկ էին. որովհետեւ ճշմարիտ մարդը այդօրինակ փոքրագուծներէ զերծ է խալաւ:

Ուրեմն, տեսնենք թէ այս հայցուածը «Այլ փրկեա զմեզ ի չարէ» ի՞նչ զգացումներ կ'արթնցնէ մեր մէջ:

(1) — Կը ներշնչէ մեզ սաստկագոյն կարօտ մը, հզօր ըզձանք մը չարին ամէն արտայայտութիւններէն ազատուելու համար. — ազատուիլ չարէն՝ որ կը շրջապատէ մեզ, իր այլազան հրապոյրներուն գրաւիչ պատկերացումներով. չարէն, որ շահու, հաճոյքի, փառքի, դիրքի և ձիրքի ոսկեզօծ երեւոյթներուն տակ կը փորձէ պատրել զմեզ և պատռել իր անարկու ժանիքներով. չարին՝ որ աշխարհն է ու աշխարհայնութիւնը, իր բոլոր վաղանցիկ վայելքներուն մէջ, նոյնպէս չարէն՝ որ մեր մէջն է, որ կը զգանք անոր գոյութիւնը մեր շատ մը վրդովանքներուն մէջ, որ թերեւս պահ մը քնանայ մեր մէջ, նիրհող առիւծի մը պէս, ամենաթեթեւ պատենութեամբ մը արթննալու և յօշոտելու համար. չարէն՝ որ փշոտ ողնիքի մը պէս սլաքներ ունի և ամէն մէկ շարժումին կ'արձակէ զանոնք՝ ծակձկնու համար մեր սիրտերը: Վերջապէս, հին Մարդէն, որուն համար Ս. Պօղոս կը գանգատէր դառնօրէն: Մենք պէտք է ազատ ըլլանք այս կրկին չարերէն, որոնք մէկ են բնութեամբ և երկար ժամանակներ տիրած են մարդկութեան և մեր վրայ: Ահա փրկութեան այս բաղձանքով կը հրավառին մեր հոգիները, երբ կ'աղօթենք «Այլ փրկեա զմեզ ի չարէ»:

(2) — Կը ներշնչէ մեզ այն համոզում մը, վերջնական այն հասկացողութիւնը, թէ մեր իսկական փափաքը պէտք է ըլլայ չարէն ազատ պահուիլ Աստուածային զօրութեամբ: Այո՛, Աստուածային զօրութեան պարտինք դիմել, և այդ ո՛չ թէ երկիւղով, այլ սիրով և յօժարակամութեամբ: Այս սէրն ու յօժարակամութիւնը ստեղծելու են մեր մէջ այն բոլոր առաքինութիւնները, բոլոր երկնաւոր բաղձանքները, որոնք գեղթափներ են չարին դէմ: Այս ամէնը կարելի պիտի ըլլայ միայն Աստուծոյ զօրութեամբ: Ան կրնայ պահել զմեզ. «Փրկութիւնը Աստուծմէ է»: Հետեւաբար, Յիսուսի դրած այս վերջին հաստատական հայցուածը աւելի կը շեշտէ, մեր միւս բո-

լոր պէտքերուն պէս, ասոր ևս Աստուծմէ շնորհուիլը:

(3) — Կը ներշնչէ մեզ հաւատքի հանգանակ մը, որով կը խոստովանինք թէ չարը Տէր մը ունի, թէ մենք գիտենք թէ ո՛վ է անոր հզօր Տէրը, թէ մենք կախում ունինք Անկէ, թէ մենք պարտականութիւններ ունինք Անոր հանդէպ: Այս հանգանակը մեր կատարեալ գիտակցութիւնն է, որով յարմարապէս Աստուծոյ կը տանինք մեր բոլոր վիշտերն ու վրդովմունքները: Այս կարճ կեանքը, որուն «օրերը սակաւ են և չար», կը փորձէ զմեզ յաճախ չարին դէմ անհոգ գտնուելու, և մեր անձնական զօրութեան վստահելու, ինչ որ շատ անգամներ ամօթալի դաս մը տուած է մեզ՝ մեր անփութութեան կամ ինքնահաւանութեան դէմ: Այս ինքնազատապարտութեան խոնարհ ու համեստ պատմութիւնը, որ պայծառակերպութիւնն է մեր հոգիներուն, եւ կրկին յաղթանակը չարին դէմ, վերջաւորութիւն մը միայն ունի, որ է մեր եռանդազին եւ վստահալից այս վերջին հայցուածը չարին դէմ, անոր Ամենակարող Յաղթողին ուղղուած, եւ Յիսուսի կողմէ մեր շուրթներուն վրայ գրուած — «Այլ փրկեա զմեզ ի չարէ»:

Ահա մինչեւ հոս Տէրունական Աղօթքին Աստուծոյ եւ մարդոց վերաբերեալ եօթը հայցուածներուն — որոնք՝ վերջին երկուքին միացումով՝ վեց ալ կրնան համարուիլ — մէկ պարզաբանութիւնը, զոր պիտի փափաքէինք աւարտել՝ վերջին փառատրութեան մասին եւս քանի մը խօսքեր աւելցնելով:

Ուրեմն, Քրիստոնեայ եղբայրներ, աղօթենք նկատի ունենալով ներքին և արտաքին չարը, անոր նիւթած փորձութիւնները, եւ մեր տկարութիւնները անոնց հանդէպ: Աղօթենք եռանդազին, աղօթենք կոտրած սիրտով, խոնարհ ոգիով, արտասուախառն պաղատանքներով — «Եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա զմեզ ի չարէ»:

ԳՐ. ՍՐԿ. Հ. ԴԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

(Շարունակելի՝ 17)